

יו"ר ע"י קהל לובלין בארה"ק

בראשות הגה"צ רבי מנחם ברוך יאזע שליט"א

תלמידיו של פוסק הדור בעל "שבט הלוי" זצוק"ל

♦ משיחורנו של מורינו הגה"צ שליט"א ♦

תוכחה שנושאת עוונות רבים

מתיקות הניסים

— מכתבים למערכת —

בטוחים נגד פגועים

תודה רבה על העלון המיוחד מתיקות השבת שאנחנו זוכים להתענג בכל פעם מחדש בקריאת התכו המיוחד שבו שכל הוואה אומר 'ברקאי': דברי התורה, מדור ההלכה והאגדה, העצה ותפלה והספורים, 'ישר כח עצום. אני שולח כאן ספור של גס אדיר שארע עמי, אשמח אם תוכלו לפרסם אותו בקרוב בגיליון הנפלא שלכם.

כזכור, לפני בשלשים שנה היתה תקופה של פגועים נוראים על ידי מחבלים שגשאו על גופם מטעני חבלה, בדרך כזאת הם היו מתפוצצים באוטובוסים או במקומות צבוריים אחרים והיו גומרים לאסונות כבדים (לא תקפ"צ).

כתושב העיר ירושלים, הייתי נוהג לערר את הקניות שלי פעם בשבוע בשוק מחנה יהודה, והנה בשכנות אלני התגוררה משפחה קשת יום שהיה להם לז מתמודד שהערים עליהם קשיים רבים, ומכיון שרחמתי עליהם ורציתי לעזור להם, הייתי לומח אותו אתי לקניות כדי להקל מעליהם את הקשי שברור בהמצאותו בבית. לקחת אותו אתי זה היה עולה לי בממון, כי הוא היה דורש ממני לקנות לו מאכלים או חפצים שהוא רצה, ובדרך כלל,

« המושך המעשה בעמוד ד

לא היה בה שום דפי, וכל תלמידי חכמים דומין לפניו כעשבי השדה, וגם אומרים: שכל טעמי תורה מגלין לו כשדה. וגם כל גדלותו, בא לידי קנאה בשלמה המלך, ונאמר עליו: "כדבר אפרים רתת", כי הקנאה גורמת רתת בלב, ומתוך קנאתו הטעה את עצמו לומר שהוא מקנא קנאת ה'.

אף ברצותו לקים מצות "הוכח תוכיח את עמיתך", נכשל בסיפיה דקרא: "ולא תשא עליו חטא" בכך שבייש את שלמה המלך ברבים. כדאי תא: (שם קא): אומר רבי יוחנן: מפני מה זכה ירבעם למלכות? מפני שהוכיח את שלמה; ומפני מה נענש? מפני שהוכיחו ברבים.

משפט העול של ירבעם

ואפשר לרמז על ענין מעשה זה בפרשתנו שפתיב: "לא תעשו עול במשפט", כי ירבעם שפט את שלמה ועשה עמו עול שבישו ברבים, ועבר על "בצדק תשפט עמיתך", כי היה ראוי לו לשאל את שלמה מהי סבת הדבר שנהג כן ולקיים בה "שמע בין אחיכם", והוא לא נהג כן. ובפרט ש'מלך - לא דנים אותו' (סנהדרין יח). ואף עבר על "לא תלך רכיל בעמיתך" כשספר לאלפי האנשים משבטו על התנהגותו של שלמה.

וכן עבר על "לא תשנא את אחיו בלבבך", כי כלפי חוץ עשה עצמו כמקנא קנאת ה' מתוך אהבה לשלמה המלך, אבל בלבו היתה שנאה לשלמה מפני קנאתו בו.

"הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא". איתא במדרש (ויק"ר ב ה; במדב"ר י ד): אומר רבי יודן: כל אותן שבע שנים שבנה שלמה בית המקדש, לא שטה בהן יין. באותו הלילה שהשלים שלמה מלאכת בית המקדש, נשא בתייה בת פרעה, אותו הלילה שטה יין... וכל זמן שהיה שלמה רוצה לעמוד (לקום משנתו) היה רואה אותן הכוכבים והמזלות (וספר שהוא עדין לילה), והיה יושן עד ארבע שעות ביום ומפתחות של בית המקדש נתונות תחת ראשו.

אמר רבי לוי: אותו היום נתקרב תמיד בארבע שעות, ועל אותה שעה שנינו: מעשה היה ונתקרב תמיד של שחר בארבע שעות. והיו ישראל עצבים שהיה יום חגגת בית המקדש ולא היו יכולין לעשות מפני שהיה יושן שלמה, והיו מתיראים להקיצו מפני אימת המלכות.

ונכנסה אמו והוכיחתו, וגם אומרים ירבעם בן נבט נכנס והוכיחו, ויכול היה. רבי חגי בשם רבי יצחק: עמיד ונכנס אלך מתוך שבטו ונכנס והוכיחו, הלא הוא דכתיב: "כדבר אפרים רתת" - כדבר ירבעם רתתו [הינו על חלשתו] של שלמה. אומר לו הקב"ה: למה אתה מוכיחו? נשיא הוא בישראל! תייר שני מטיעמו משוררתו ואין אתה יכול לעמוד בה. כיון שנגנס למלכות, מייד: "ויאשם בפעל ומת". עד כאן לשון המדרש.

קנאה רותמת...

הנה, ירבעם בן נבט היה אדם גדול, עד שאמרו חז"ל (סנהדרין קב): תורתו של ירבעם

פניני אגדה

• הרה"צ ר' אליהו קאהן שליט"א
משגיח דירשיתנו •

השקפה נוצחית

אם אין אני לי מי לי וכש'אני לעצמי מה אני'. יש לדייק בשנוי הלשוני, שבתחלה אמר התנא 'לי' ואחר כך 'לעצמי', ובבאור הדבר אפשר לומר, ש'לי' הוא נסוב על קנינים רוחניים שהם שכינים באמת לאדם ולנשמתו לצדו, ו'לעצמי' נסוב על קנינים גשמיים ששכינים לאדם רק בהיותו בגוף החמדי הגנוי מ'עצמות' ובשר.

ועל הקנינים הרוחניים התנא מלמדנו ש'על כל אחד ואחד לרכוש אותם ולומר 'אם אני לי מי לי', שכן אמרו חז"ל 'טובה מידות אחת בלבד של אדם יותר ממאה מלקיות', ועל הקנינים הגשמיים התנא מלמדנו שאדם צריך לומר 'וכש'אני לעצמי מה אני', שאדם צריך להפיר לעצמו שאין לו להשקיע את כל זמנו רק לקנינים הגשמיים, כי 'מה אני', כלומר, שאדם צריך להתנהג בפשטות ובענוה ולא לרצות רבוי נכסים גשמיים, ועוד 'מה אני' הינו שישתדל להשיג לו גשמיית רק כפי מה שהוא נצרך ולא מותרות.

ומסיים התנא שוב לחזק את האדם לאסוף קנינים רוחניים, ואם לא עכשו אימתו, שאדם לא יאמר לכש'אפנה אשנה, אלא יאמר תמיד 'אם לא עכשו אימתו' וכן יזכה להגיע עם תורה ומצוות רבות לעולם הבא, ששם הוא המקום הקבוע והנצחי של האדם.

אהבה התלויה בכשלונו עצמי

וכן עבר על "לא תקם ולא תטור", כך שפסקמוה בשלמה ומונסיירת השנאה עליו, מרד במלכות בנו, ולקח אליו עשרה משבטי ישראל ומלך עליהם.

ועל כך אמרת התורה: "ואהבת לרעך כמוך", הינו, תאהב את חברך גם אם התנהגותו אינה מוצאת חן בעיניך, משום שקמוהו - "כמוך", וכמו שהוא נכשל במעשה זה, אף אתה, אם תעמד במקומו, תפשל בזה ובגרוע מזה. כמו שארע לו מאחר יותר, שפשענעשה נשיא, חטא והחטיא את הרבים בעבודה זרה.

"אני ה" - שביזומו האחרון התגלה לירבעם אור ה' ואמתתו כמה צריך לשמע בקולו ולמצוותיו, כי אם אדם מתחכם, בסוף נכשל ומפסיד את עולמו.

קשה ענין של מדות...

מפאן נלמד פמה חמירות המדות הרעות, שאף שירבעם היה גדול בתורה, לא הועילה לו תורתו לעולם הבא, מאחר שקנא, הוכיח ובייש את שלמה המלך ברבים.

וזה שאמר רבי עקיבא (ב"ר כ"ד ז): "ואהבת לרעך כמוך" - זה כלל גדול בתורה. כי הוא פולל את כל המצוות הפתובות קדם לכן: "לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו... לא תעשק את רעך ולא תגזל לא תלין... לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל... לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך... לא תלך רכיל בעמיק לא תעמד על דם רעך... לא תשנא את אחיק בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא... לא תקם ולא תטור את בני עמך", שהכולל את הכל הוא: "ואהבת לרעך כמוך אני ה'".

סעודת ברית ב'פרות' האילן...

נאמרה ערלה באזן - "הנה ערלה אונם". ונאמרה ערלה בפה - "הן אני ערל שפתים". ונאמרה ערלה בלב - "וכל בית ישראל ערלי לב". ונאמרה ערלה בגוף - "וערל זכר".

השמחה והדעת שבברית המלה

ערלת הבשר - מפינו שילהמשיך את דעת ה' לדורות זהו הדבר הגדול ביותר, לכן

"וערלתם ערלתו את פרו' שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל". הנה, כשם שיש ערלת הבשר, כך יש ערלת הפרי. ערלת הפרי היא ערלה ב'הפצא', וערלת הבשר היא ערלה ב'גברא' - בגוף האדם, והצד השונה שבהן, שצריך להסיר את המסכים המסתירים וחופים על הטוב.

ובמדרש מובא (בר"ר מו ה), ארבע ערלות הן:

תוכחה או קנאה

"ואהבת לרעך כמוך": יהודים מחלקים לחם, מזון וממון לחבריהם. הילדים מסיעים ליהודי שנפלו פרותיו אה מן הצד רואים אדם שמסרב לעזור לו בטענה שאותו יהודי יש בו חסרונות וצריך להוכיחו, ובעצם הדבר נובע מסנאה שמסתתרת בלבו על אותו יהודי שנושא סל מלא מזון.

איה יוכל אדם זה לגלות את השעות של הקנאה שבו שמוליכה אותו שולל ואיה הוא יוכל להתגבר על קנאתו? ואיה יוכל גם הוא לזכות בשפע כמו חברו?

על כך במאמר: 'תוכחה שנושאת עוונות רבים', ובמאמר: 'קרום העינו העושה על הפרי'.

מדיני ספירת העמר

כתב המשנה ברורה (תפס ס"ק ה), שיכול לספור העמר בכל לשון ובלבד שיבין אותו הלשון, ואם ספר בלשון שאינו מבין, אפילו אם ספר בלשון הקדש, לא יצא ידי חובתו, והמקור לדיון זה הוא במגן אברהם, והקשו עליו האחרונים שמצינו בברכת המזון, שהוא חייב מדאורייתא לכלי עלמא, ושם הדין שיכול לברך בכל לשון, גם אם אינו מבין אותו הלשון, ומה שונה דין ספירת העמר שצריך להבין את הלשון שסופר בו?

והדבר אברהם (ח"א סי' לו) מישב, שמצוות שהו באמירה אינו חייב להבין, אלא העקר בהו להוציא את המלים מפיו, גם אם אינו מבין מה שאומר, אבל ספירת העמר שעקר המצוה לחשב את הימים ואת השבועות, בה צריך שיהיה, כי אם אינו מבין, הוי כמי שלא ספר כלל.

ומצות הספירה היא לספור העמר בדבור היצא מפיו, ומי שסופר רק בהרהור הלב, כתב הבאר הלקה (ד"ה מונה) שלא יצא ידי חובה, ומי שספר בראשי תבות כגון שאמר 'היום ב' לעמר' או היום י"ד לעמר וכדומה, פתבו האחרונים (בה"ל שם ושע"ת ו) שישחרז ויספור בלא ברכה.

החלזון שעמו צובעים את פתיל התכלת שבציצית, וכן יש בו את הדג 'טונה' שהוא דג יקר (נשי"י שם). וכיון שכל צריכים לתכלת ולדג זה, אם כן גם שבט זבולון יבוא לידי מדת היראות, כי הם צריכים לשרת את העם שממתינים לדברים אלו. וכן בחול שעל שפת הים יש את התוכית הלבנה, וגם זה יבא לידי חזיונות כפי מלא את צרכי העם.

תלמיד חכם נקרא מי שנשארו בגדר תלמיד, גם לאחר שלמד ויודע הרבה תורה, שבה מקדים את מעלת 'תלמיד' למעלת 'חכם', ועונותיו ויראת חטאו קודמות לחכמותו, שמתנהג בענוה לפני כל אדם, וכן יקבל מפל אדם ובפרט מחבריו שביקלתו לקבל מהם הרבה.

ערלת הפה - היא העצללות. שצריך להתגבר עליה ולהזדרז לדבר דברי תורה ודברי הודאה ודברי תפלה הטוב לה' מתוך התבוננות עמוקה בחסדי, ולהמנע מדבורי לשון הרע, רכילות ותרעומת על מדותיו של הקב"ה חליה.

ברא ה' את האדם עם ערלה, שהיא פסיו בשור, ונצטוו להסירו כדי שבה יהיה חותם בשור האדם להזכיר לו להעריך את החסד הגדול שהקב"ה גומל עמו בכה שמנקה אותו להביא המשק דורות לעולם.

ערלת הלב - הוא המוסק שעל מוח האדם המונע ממנו להפיר את בוראו, וכדי להסירו עליו לעסוק בתורה ולגלות את חסדי ה' שעליו בכל רגע.

ערלת האזן - היא מה שאדם בגאותו אינו מוכן לשמע את דעת חברו השונה ממנו, וכן היה מרגלא בפומיה של מורי ורבי 'פוסק הדור' מרן בעל "שבט הלוי" צוק"ל,

קרום העין העוטה על הפרי

והפרמים דרושה מדת היראות - להרישה, להיעה, לקצירה ולשאר עבודות השדה, ואילו לי נתת תריס וגבעות, שבהם לא דורכת רגל אדם, שזה מוכיח שיש בי מדת העצללות, כי אינם נעבדים והם עומדים שוממים ומתאימים לבני אדם היושבים בעצלות ובטלים ממעש.

עוד אמר זבולון: לאחי נתת נחלה ביבשה ואילו לי נתת ימים ונהרות שגליהם מפליגים בספינה לאט לאט, ואף זה מוכיח שיש בי את מדת העצללות.

מתיקות הדממה...

ובזה קים זבולון את דברי הגמרא (פס"ט ז): 'באי דכתיב וקניה ודימונה ועדעדה' - כל שיש לו קנאה על חברו ודומם, שוכן עדי עד עושה לו דין. שכן זבולון דמם ולא בא לידי מריבה עם שבט נפתלי, אלא שפח את מר לבו לפני ה', ובקש לתקן את מדותיו.

החלזון העצל גורם לזריזות...

לכן ה' עשה לו דין, ואמר לו (מגלה שם): כל צריכין לה על ידי חלזון. שבנים יש את

אפשר לתת טעם על אסור אכילת ערלה בפרות - מפני שטבע האדם שפשוטא את השפע שיש לחברו, שברכו ה' בשדות ופרמים והולך בשוק כשפלי מזון עמוסים בכל טוב בגדי - מיד קלפת הקנאה וצרות העין עוטפת את השפע שרואה, ומתמלא לבו בקנאה ועינו רעה בחברו.

וכדי להתגבר על ערלה זו, עליו ללמד מאנשי שבט זבולון שהתגברו על קנאתם. כדאיתא (מגלה ז): זבולון מתרעם על מדותיו ה', משום שנפתלי "על מרומי שדה". שנראה לבאר זאת, שפשוטא זבולון את השדות והפרמים של נפתלי, לא קנא בו, אלא התרעם על מדותיו הנינו על אותן מדות של עצמו שצריכות תקון ועל יצרו הרע, על דרך שאמר חז"ל (ברכות ז): לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע.

העצללות שבהרים ובגבעות

כי הבין שה' לא נתן לו שדות ופרמים, מפני מדת העצללות שבו, והיה רגז ומצטער על פו. ואמר לפני הקב"ה: לאחי נפתלי נתת שדות ופרמים, שזה מוכיח שיש להם מדת היראות, כי בכדי לעבד את השדות

פרות הערלה מצילים מן הקנאה

ומפיו שטבע האדם שפול בקנאה וברצות עין. לכן מצוה התורה על מצות 'ערלה' - שכל הפרות שגדלו באילן בשלש השנים הראשונות לגדילתו אסורים באכילה, שבה

ההרים עסיס וכל הגבעות תתמוגגנה, הנינו שההרים והגבעות של שבט זבולון יטיפו עסיס, ויתמוגגו משפע ברכת ה' שיהיה גדול משפעו של שבט נפתלי.

הנה הבטיח הנביא (בהפטר, עמוס ט יא): "הנה ימים באים... ונגש חורש בקצר וידר ענבים במשק הדר" - זוהי ברכת שבט נפתלי שנתברכו בתבואה ובענבים, והטיפו

בעל האילן מראה שאף מה שגראה שלו, איננו שלו, והפרות הללו שניכים לה' והוא נתנם לו במתנה, שלכן פשרצון ה' לאבדם, הוא מאבדם. ובשנה הרביעית הוא מעלה אותם לירושלים ואכלם בקדשה ראויה, אחרי שהודה פראי לה'. ובזה הוא מלמד את חברו שאין לו מה לקנאות ולהתחרות בו, כי אין השפע תלוי בו, וכשכל אחד יודה על חלקו ויתפלל אל ה' שיחון אותו בשפע, בנדיא אף הוא יזכה לקה.

כמה גרים יש בישראל?

ובסמוך מצוה אותנו התורה: "וכי יגור אתך גר בארצכם לא תנו אותו", ויש מפרשים רבי אברהם בן הרמב"ם פרושו לתורה שמות כב, כ וכן

משמע מיספר המצוות הקצ'ר' לבעל הח"ח מ"ע סא) ש'גר' הוא לאו דוקא גוי שנתגר, אלא כל איש 'זר'. וכבר כתב החנוך (מצוה תלא) שכלול באהבת ה'גר' לאהב כל איש 'זר' השונה ממנו, ובעצם כל אדם השונה מחברו בארחותיו ובטבעיו הוא כגר בעיניו.

ובזה כלול גם לא לגרם קנאה לאזלת, וכגון שבט נפילתי, שיצאה לא לגרם קנאה לשבט זבולון בשדותיו ובפרדסיו כדי שלא יעבר על "לא תנוני". והנה ירבעם שנכשל במדת הקנאה ומקנאתו בשלמה בישו בריבים, אבד את עולמו, והרי מרבה מדה טובה ממדת פרענות, שמי שמתנגב על קנאתו ונזהר בכבוד חברו, יזכה לאכל פרותיהם בעולם הזה והקרו קנימת לו לעולם הבא, אמן.

עצה מתוקה

אדם שמתפלל וכוסף לזכות למדות טובות ולמעלות טובות בעבודת ה', יזכה אפילו בדברים שקשה להשיגם כמו מדת העיו טובה שהיא מדה שקשה מאד להשיג אותה, אך על ידי השתקקותו ותפלתו, בנדיא הוא יזכה לכל המעלות הטובות.

ידבר וזה נרמז בדיו של עד זומם, שאף על פי שהוא רק זמם לעשות רע לשני, בכל זאת התורה אומרת "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" ומרבה מדה טובה שאם אדם רק רוצה וחושב לעשות טוב, אפילו אם קשה לו להשיג זאת למעשה, הקב"ה יסיע לו ויקים בו את מה שזומם טוב למעשה.

מתיקות שיחה

רבנו של עולם, מלך שהשלוש שלו, זכני ברחמיך לשלמות במדות ובמעשים טובים, שאלך תמיד בדרכיך הטובים, ואף על פי שאני בראי והגנו לזכות למעלות הטובות שזכו בהן הצדיקים, כמו מדת העיו טובה שזכה לה דוד מלכנו שנקרא "יפה עינים וטוב ראי", בכל זאת מתחנן אני לפניך שתחמל עלי ותתנני בכל הטוב הזה, כי אני עני ורש ואין בידי כח ויכלת לזכות למעלות הטובות בלי שתעזרי ותזכני בהן, שהרי אמרו חכמינו וזכרונם לברכה: בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו, ואולי הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו.

על כו אליך נושא אני את עיני שתחמל עלי ותזכני להיות מעבדיך הבאמנים שעליהם אתה אומר "ישראל אשר בך אתפאר", ואזכה אני וכל יוצאי חלציי לעשות תמיד את הטוב בעיניך באפן שזוכה כל ימי חיינו להעלות לך נחת רוח בכל עת ועת, ונזכה לאחר אריכות ימים ושנים טובים, כשנצא מן העולם לחל חיי עולם הבא נצחיים במחיצת אבותינו ורועינו הקדושים, אמן סלה.

ולהיטיב לו. נתתי לו לבחר את העוגות שהוא רוצה, נעמדנו בתור ושלמתי עליהן. ואז, כאשר התרחקנו מהמאפייה מרחק של כעשרים פסיעות בלבד, נשמע פצוץ אדיר ונזרע מבוז המאפייה.

במקום נראו מראות מחרידים ומרעידים והתברר שהיה זה מחבל נאכל ימש"ו שהתפוצץ בסמוך לתחנת האוטובוס שעמדה בצמוד למאפיית חב' ונהרגו ונפצעו שם כמה בני אדם, אך אני והבחור שאיתי נצלנו לחיים ללא שום פגע.

כשכלי נסער מעצמת הנס, חזרתי הביתה, ובשאותי שמעה מהספור, מייד היא ידעה לקשר אותו לתכלית ואמרה לי: 'אתה גמלת חסד עם הילד והשקב"ה הראה לך איך הוא שומר אותך בחיים בזכות הצדקה תציל ממות', הוספתי אני ואמרתי שהשקב"ה קים בנו את הבטחתו: 'אם אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך', שפיון ששמחתי את אותו בחור כבר למשך תקופה וגם באותם רגעים בעוגות שבקש, לכן השקב"ה שמח אותי ואת בני ביתי בכה שהאיר לי פנים והשאיר אותי בחיים.

"ידו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם" ח. י. ירושלים

המועד מתיקות הניסים

יום אחד, כששוחחתי עם אשתי בארוחת ערב על כל היום שעבר, ספרתי לה שיש לי הוצאות על אותו בו של השכנים ושאלי אתה האם נראה לה שראוי שאבקש מהוריו שישלמו לי את ההוצאות על בנם, אשתי השיבה לי שצדאי שנעשה את זה כצדקה ולא נבקש מהם את העלויות האלו, שהרי הם משפחה נזקקת, והוסיפה שנקמה שהזכות הזאת תעמד לנו לזכות לילדים צדיקים ובריאים, ואני קבלתי את דבריה.

יום אחד לקחתי אתי את אותו ילד לעריכת קניות בשוק מחנה יהודה, ומיד כשהגענו בסמוך לשוק, הוא בקש שאקנה לו עוגות במאפיית חב' הצמודה לשוק, הפעם בקשתו היתה קשה לי מאד, כי בדרך כלל הוא היה מבקש ממני לקנות משהו אחרי שעשינו כבר מסלול של דרך ולא מיד בהתחלה ובפרט שהפעם היה לי סכום קטן ממצעם בכיס וחששתי שאם אקנה לו, לא ישאר לי מספיק לקניות בשוק.

אבל, בחסדי ה', רוח של עין טובה נכנסה בלבי והחלטתי לרחם עליו